

14. časť

ATÉNY

„Predskokani“ ...

Prešli cez Amfipolis a Apolóniu a prišli do Solúna, kde bola židovská synagóga. ² Pavol podľa svojho zvyku vošiel k nim a po tri soboty im hovoril o Písmach. ³ Odkrýval a potvrdzoval, že Mesiáš musel trpieť a vstať z mŕtvych a: "Týmto Mesiášom je Ježiš, ktorého vám ja zvestujem." ⁴ A niektorí z nich uverili a pripojili sa k Pavlovi a Sílasi, aj veľké množstvo nábožných Grékov a nemálo vznešených žien. ⁵ Ale žiarliví Židia si najali niekoľko zlých mužov z ulice, vyvolali rozruch a rozbúrili mesto. Zastali pri Jasonovom dome a chceli ich vyviesť pred ľud. ⁶ Ale keď ich nenašli, odviekli Jasona a niektorých bratov k predstaveným mesta a kričali: "Tí, čo rozbúrili celý svet, prišli aj sem ⁷ a Jason ich prijal. A títo všetci robia proti cisárovým nariadeniam, lebo tvrdia, že je iný kráľ, Ježiš." ⁸ Tak pobúrili ľud i predstavených mesta, ktorí to počuli. ⁹ Ale keď dostali od Jasona a ostatných záruku, prepustili ich.

¹⁰ Bratia hneď v noci vypravili Pavla a Sílasa do Berey. Keď ta prišli, vošli do židovskej synagógy. ¹¹ A tí boli šľachetnejší ako tamtí v Solúne. Oni prijímali slovo s veľkou dychtivosťou a každý deň skúmali Písma, či je to naozaj tak. ¹² A tak mnohí z nich uverili, aj nemálo gréckych žien z vyšších vrstiev i mužov. ¹³ Ale keď sa solúnski Židia dozvedeli, že Pavol aj v Berei hlása Božie slovo, išli aj ta znepokojovať a búriť zástupy.

¹⁴ Tu bratia hneď vypravili Pavla, aby šiel až k moru. Sílasi a Timotej zostali tam. ¹⁵ Tí, čo odprevádzali Pavla, zaviedli ho až do Atén. Tam dostali príkaz pre Sílasi a Timoteja, aby čím skôr prišli za ním; a vrátili sa.

(Act 17:1-15 SSV)

Solún (Tesaloniky) a Berea – ničím neprekvapujúce, až stereotypné etapy Pavlovej misie: Príchod, ohlasovanie, úspech, vzburá, útek...

A potom prichádza to hlavné...

Atény

Athény, proslulé řecké město, středisko starořecké osvěty, ležící v kraji zvaném Attika, 6 km od moře při stoku řek Kefis a Ilisan. V nejstarších dobách mělo dvě od sebe rozlišené části: **město na rovině a hrad Akropolis, vystavěný na příkrém skalisku, vyčnívajícím 90-100 m nad město. Na vrcholku Akropole jsou vybudovány chrámy božstev, které A. chrání.** Zvláštní zmínky zasluhuje svatyně, zbudovaná ve slohu dorském, **Parthenon**, zasvěcená panenské bohyni Athéně, o jejímž zrození se vypravuje, že vyskočila v plné zbroji z hlavy svého otce, boha Dia. Byla pokládána za bohyni moudrosti, jejímuž hledání se Atheňané horlivě věnovali. **V Athénách žili známí filosofové Sokrates [469-399 př. Kr.], Platon a Aristoteles. Západně od Akropole tyčí se *Areopag, známý z pobytu Pavlova v A. Severně od Akropole stálo Prytaneion, kde na obecní útraty byli udržováni vyslanci cizích států a mužové nejzasloužilejší o obec. Západně odtud bylo náměstí [Agora], kde mívali své schůzky pouliční filosofové. I Pavel zde kázal [Sk 17,17 Agora = trh].**

Kdysi [v V. stol. př. Kr.] byly A. i politicky vedoucím řeckým státem, a v době svého rozkvětu vytvořily nejznamenitější díla umělecká i literární. Jejich politický význam poklesl asi od r. 400 př. Kr. R. 146 př. Kr. Římané si podrobili Řecko i s A. Avšak i v této době byly A. svobodným městem. **Čtyři filosofické školy [platónská, peripatetická, epikurejská a stoická] přitahovaly studenty z celého Řecka a z Itálie.**

Za největšího rozkvětu ve starověku měly 200.000 obyvatel, proslulých zvláště zbožností [oltář »neznámému bohu« Sk 17,23 stál v městě i v přístavišti] a neobyčejnou zvědavostí. Již Demosthenes kárá své krajany proto, že chodíce po trhu jednoho druhého se táží: „»Co nového«? Sr. Sk 17,17-21. Nadlouho zůstaly A. baštou pohanství. Císař Julian Odpadlík ve 4. stol. se pokusil za pomoci vysokého učení athénské obnovení starou antickou pohanskou tradici.

(A Novotný, Biblický slovník)¹

Když Lukáš sepisoval Skutky apoštolů, **měly již Athény své nejlepší časy za sebou**, ale stále ještě **žily z lesku minulosti, byly cílem mnoha turistů, měly vynikající školství a stále byly považovány za metropoli řecké kultury.**

V Athénách bylo mnoho chrámů a soch znázorňujících bohy. **Athéňanům to vyneslo pověst „nejbohabojnějších a nejzbožnějších“ lidí mezi Řeky.**

(Malý Štuttgatský komentár)²

Nie je zbožnosť ako zbožnosť!

¹⁶ *Kým Pavol na nich v Aténach čakal, búril sa v duchu, keď videl, že mesto je oddané modlárstvu.*

(Act 17:16 SSV)

V Athénách bylo mnoho chrámů a soch znázorňujících bohy. Athéňanům to vyneslo pověst „nejbohabojnějších a nejzbožnějších“ lidí mezi Řeky. Podle Lukáše reaguje Pavel naprosto odlišně na předměty náboženské úcty. (MSK)

¹ d'alej BS

² d'alej MSK

Totálne odlišný pohľad!

- „Bežný pohan“ žil svoj pozemský život.
- Vedel, že jestvujú nejakí bohovia a bral to ako fakt.
- To, čo ho zaujímal, bolo, aby mu bohovia neškodili, aby ich nejako neurazil a neznepriatelil si ich, ale aby namiesto toho, ak sa dá, získal dokonca nejako ich priazeň!

Z tohto pohľadu je snaha uctiť si všetkých bohov – dokonca aj toho „neznámeho“, o ktorom hádam ešte nevedia, ale ktorí možno niekde jestvuje a mohol by sa cítiť urazený, keby si ho nikto neuctil – **vnímaná ako chvályhodná, dobrá a vhodná!**

- Lenže **Pavol je kresťan.**
- **Pavol vie, že Boh je len jeden** (to nie je zase až taká novinka, vedel to už Platón, ktorého škola v Aténach stále fungovala)
- **Pavol vie** ale ešte niečo: **Že Boh daroval ľuďom život, ktorý spočíva v jednote krajnej lásky Boha a človeka** (To by bola už novinka aj pre Platonikov a ako taká by im bola zrejme vo svojej podstate dosť cudzia... V platónskej filozofii sa „spása“ ako návrat do jednoty s Bohom diala odlišne, neskôr do kresťanstva tieto myšlienky zavliekol gnosticizmus)
 - **Ak sa človek zamiluje** do Boha a zjednotí sa s Ním, ŽIJE
 - **Ak sa nezamiluje** a nezjednotí s Bohom, NEŽIJE...

Z tohto pohľadu je kresťanstvo niečo ako **MANŽELSTVO** – a aténsky prístup je potom ako **MAXIMÁLNA PROSTITÚCIA**:

- Žiaden opravdivý vzťah
- Žiadna láska k nejakému z bohov (prečo by aj... ☺)
- Iba snaha vytĺcť z „náboženstva“ čo najviac prospechu...

Ani dnes nič nezvyklé...

Tento pohanský prístup ku kresťanstvu a náboženstvu vôbec, je dnes stále pomerne bežný:

- **Ľudia si žijú svoj pozemský život, ktorý je ich „pokladom“**, pri ktorom je ich „srdce“ (porov. Mt 6,21: *Lebo kde je tvoj poklad, tam bude aj tvoje srdce*)
- **Boh je len „čosi“** (často ani nie „ktosi“!) **„tam hore“**, s ktorým je dobré byť **zadobre**, aby našim záujmom neškodil, ale im dokonca pomáhal.

- Na to slúžia staré, „pohanmi osvedčené“ metódy: rituály, modlitbičky, rôzne „zaručené pobožnosti“, prípadne sviečky do kostola, danie na omšu a podobne...³
- **Občas sa niečo podobné objavuje aj v „zablúdených vetvách“ charizmatikov:**
 - Predstava modlitby v jazykoch ako čohosi, v čom keď sa pomodlím, Boh ma vypočuje (nie kvôli mne, ale kvôli tomu, že používame „techniku“ modlitby v jazykoch)
 - Vízia Ducha Svätého ako „univerzálneho nástroja“ bohatstva a prosperity, ktorý nám bude radiť (ako nejaké delfské orákulum) vo všetkom, od investovania a podnikania až po výber manželky a tej správnej školy pre deti...⁴
- **A nezdráhame sa, samozrejme, využiť aj všetky ostatné veci, ktoré by nám mohli pomôcť:**
 - veštice a mágov
 - astrológiu
 - rešpektujeme rôzne povery a magické rituály (lebo čo ak...?)
 - občas nejakých „psychotronikov“
 - atď.

Problém tohto postupu je rovnaký, ako bol v Aténach:

- **SEBECTVO** – bráni jednote s bohom a teda aj spáse. Ako hovorí Ježiš, nedá sa to zladit': *„Lebo kto by si chcel život zachrániť, stratí ho, ale kto stratí svoj život pre mňa, zachráni si ho. (Luk 9:24 SSV)“*
- **DIABOL** – minimálne od chvíle, kedy Pavol vyhnal vo Filipách prorokujúceho diabla z onej dievčiny, je mu jasné, že **pohanské kulty nemusia byť tak neškodné, ako by si jeden mohol pomyslieť** – pohanskí bohovia síce nejestvujú, ale Diabol sa môže poľahky votrieť a...
 - **Dobové svedectvá poukazujú na to**, že posadnutosť bola v pohanskom svete vcelku rozšírená a pritom pre pohanov neriešiteľná (často ju možno skôr považovali za dar bohov, než problém, možno aj taká Pýthia a iné orákulá...)
 - *„Kristus se narodil z Otcovy vůle ke spáse věřících a ke zkáze zlých duchů. Můžete se o tom přesvědčit na základě toho, co vidíte svými vlastníma očima. V celém světě i ve vašem městě Římě se nachází velké množství posedlých, které rozliční exorcisté, kouzelníci a mágové nebyli s to uzdravit. Naproti tomu mnoho z nás křesťanů vystoupilo proti těmto zlým*

³ Niektoré z týchto vecí sú sami v sebe v poriadku, problém je, keď sa používajú a chápu ako nejaká obdoba mágie...

⁴ Iste, VŽDY na tom niečo je – problém spočíva skôr v posune a snahe „využívať“ tieto Božie dary pravým a nefalšovane pohanským spôsobom.

duchům ve jménu Ježíše Krista ukřižovaného za Poncia Piláta, a tak jsme dotyčné lidi uzdravili, když jsme vyhnalí zlé duchy, jimiž byli zmínění lidé posedlí (Sv. Justín, Druhá apologie, 2. stořeie)“

- *„Tertulián (2. stořeie) potvrzuje účinnost, s níž křešťané osvobozují od zlých duchů jak jiné křešťany, tak pohany. Tento věhlasný autor klade důraz na účinnost exorcismů nejen vzhledem k jednotlivým osobám, ale také vzhledem ke společenskému životu, který byl hluboce poznamenan modloslužbou a působením zlého ducha“ (Gabrielle Amorth)*
- *„Přijď a pohlédni svýma vlastnímá očima na zlé duchy, přijď, abys je spatřil v okamžiku, kdy podléhají našim exorcismům a našim duchovním zbraním a trýzni, kterou jim působí naše slova, když opouštějí těla, která byla v jejich moci (Sv. Cyprián, 3. stořeie, Proti Demetriovi, kap. 15)“*
- **Diablovi je jednoducho jedno, či sme zdraví, alebo chorí, či uspejeme, alebo nie, či spoznáme budúcnosť, alebo nie – hlavne, že nás to odvedie od Boha!**⁵

ZÁVER:

- **Křešťan neodmieta mágiu, astrológiu, veštenie a podobné veci preto, že by azda poniektoré z nich naozaj nefungovali** (úplne rovnako, ako manžel neodmieta sex s inými ženami preto, že by niektoré naozaj neboli krásne, milé, príjemné a podmanivé...),...
- **... ale preto, že:**
 - **patří jedinému Ženíchovi**, Kristovi a kvôli Nemu sa zrieka Diabla a spol.
 - **a jeho život je o darovaní sa Kristovi, nie o získavaní niečoho pre seba a pre svoj prospech...**

Paralelná misia

¹⁷ *Preto hovoril v synagóge so Židmi a s nábožnými ľudmi a každý deň na námestí s tými, čo tam práve boli.*

(Act 17:17 SSV)

- Pod tým „námestím“ sa myslí AGORA, čiže trhovisko a súčasne „Hyde Park“ pouličných filozofov.
- Aj keď Pavol aj v Aténach vyhľadal synagógu, nezdá sa, že by sa tam dialo niečo pozoruhodné. Pozornosť sa celá upriamuje na pohanov.

⁵ Z hľadiska nášeho rozlišování duchů nám musí být jasné, že satanovi je lhostejné, je-li někdo nemocen či zdrav. Pokud satan získá falešným zázrakem vládu nad člověkem, je to pro něho stokrát cennější než zdraví. (Hans Buob)

Stoici a epikurejci

Mezi partnery rozhovoru jsou uvedeni zvláště epikurejští a stoičtí filozofové. Oba směry se pokoušejí svým způsobem naučit se žít s omezeností a stinnými stránkami lidské existence.

(MSK)

Stoicismus alebo stoická škola je filozofické učenie/smer antickej filozofie, ktorý vznikol koncom 4. storočia pred Kr. Rozlišuje sa starší stoicismus (jeho zakladateľom je Zenón z Kitia na Cypre, ďalšími predstaviteľmi sú Kleanthes z Assu a Chryssipos z Apameie), stredný stoicismus (zakladateľom je Panaitios z Rodu; Poseidonios z Apameie) a mladší stoicismus (niekedy sa hovorí aj novostoicismus Lucius Annaeus Seneca, Marcus Aurelius a ďalší).

Jadrom stoicismu je učenie o blaženosti, podľa ktorého sa človek môže stať šťastným **iba tak, že bude žiť v súlade s prírodou alebo rozumom a cnostne, ovládne svoje vášne, túžby a afekty, t. j. dosiahne stav apatie a aponie, ako aj heroickú odovzdanosť a pokoj (athaumazia a ataraxia)**. Avšak **stoici tým nevyzývajú na pasivitu** – naopak, **sami sú príkladom aktívneho prístupu k životu** a svojim povinnostiam. Súčasťou múdrosti človeka je zbavenie sa vášní a rozumná vyrovnanosť, pričom múdry človek vie aj sám ukončiť svoj život pre oslobodenie duše z telesného väzenia (napr. známou je samovražda Senecu).

Co se týče velmi propracované stoické etiky, **vše se „točí“ kolem jediného imperativu - žij ctnostně!** To považujú stoici za jediné dobro. A jaké jsou hlavní atributy tak zvaného ctnostného života? Je to rozumnosť, uměřenosť, spravodlnosť a statečnosť. **Žít ctnostně znamená žít v souladu s přírodou a rozumem (či přírodním rozumem)**. Vše ostatní je lhostejné (adiaforon), čímž je myšleno napr. **bohatství, postavení, sláva, ale také zdraví**. Tyto skutočnosti nemůže človek ovlivniť, musí se nad ně povznést, smířit se s nimi. **Cílem života člověka je tedy podle stoiků vyrovnání se se skutečností, dosažení duševního klidu a neochvějnosti (ataraxia), zbavení se všech životních vášní a tím dosažení apatheia (nenáruživosti)**. Tento stav je podle stoického učení ideální pro mudrce, jenž stojí na vrcholu dosažitelné dokonalosti pro běžného smrtelníka. Ač dokonalý stoik jest přísně morální (zásadní vliv na formování křesťanství), stává se též nejsvobodnějším, jelikož se řídí pouze rozumem a je nezávislý na věcech vnějších.

Lidská duša je súčasťou svetového celku, v ktorom vládne logos (logos je všeprenikajúci a všeovládajúci oheň, ktorý riadi chod sveta. Logos je neodvratný osud sveta). **Život človeka je predurčený a on sám ho nijako nemôže zmeniť. Filozofia ho učí zmieriť sa s touto skutočnosťou a prijať postoj rezignovanej múdrosti**. Vedúcou myšlienkou stoickej filozofie bola snaha nájsť a spracovať morálne zásady pre vtedajšieho človeka. V záujme tohto úsilia jej tvorcovia spočiatku nadväzovali na kynikov, považujúc Sokrata, Antisténa a Diogena zo Sinope za svojich učiteľov.

(wikipedia)

Človek je súčasťou prírody (navíc súčasťou nepatrnou ve srovnání s obrovitostí kosmu), a proto se nemůže tomuto determinismu vymknout. Z toho plynul stoický požadavek neprotivit se nutnosti. Přesto právě stoikové zdůrazňovali, že i za této situace si človek může zachovat duševní svobodu, a to i v těch nejhorších podmínkách.

Človek měl tedy především rozumně pochopit svět a přispívat k jeho uspořádání. Podle tohoto učení nemohlo **ve světě jako celku, který je řízen dobrým logem, existovat zlo**. To, co jako zlo chápeme, je jen něco, co vyplývá z nedostatku našeho rozumu. **Svoboda znamená dobrovolné uskutečňování nutných cílů. Moudrý člověk podle stoiků podřizuje své jednání dobrovolné nutnosti**. Pokud jde o ctnosti, rozeznávali stoikové ctnosti individuální - rozumnosť, statečnosť a uměřenosť - a společenskou: spravodlnosť. Spravodlnosť v chápání stoiků znamenala schopnosť dávat každému, co odpovídá jeho hodnotě.

Myšlenka jednoty přírody - a později také rozšiřování římského občanství - vedly k uznání zásadní jednoty všech lidských bytostí. Pro stoiky už nebylo rozhodující, zda je človek Řek nebo barbar, zda je pánem nebo otrokem. Jejich učení sice nevyzývalo k vyrovnání sociálních rozdílů, avšak požadovalo, aby **ve všech lidech byla ctěna jejich podstata - podstata rozumné bytosti**. V

tom si byli lidé rovni a to umožňovalo stoikům hodnotit je ne podle jejich společenského postavení, nýbrž podle jejich duševních kvalit.

Stoické učení bylo tedy učení kosmopolitním. Rozumu v přírodě odpovídalo podle stoiků přirozené právo; pozitivní právo z něho mělo vyplývat a bylo také hodnoceno ve vztahu k němu: platné mělo být jen tehdy, když odpovídalo přirozenému právu.

Stoikové od svých přívrženců požadovali, aby se účastnili veřejného života a svou činností přispívali k rozumnému uspořádání společnosti. Jakákoli snaha být slavný jim však měla být cizí, už jen proto, že ve srovnání s velikostí přírody se každá lidská sláva jevila jako nicotná a touha po ní jako malicherná.

(phil.muni.cz)

Epikurejci jsou někdy nazýváni „zahradními filosofy.“ Zakladatelem je Epikúros (4.-3. st. př. n l.). Jeho matka byla vědma, která ho jako chlapce vodila do domů nemocných a dala mu tak poznat drastické obrazy lidské bídy, zostřené temnotou pověr, vyvěrajících z lidového náboženství. To byl také **jeden z jeho hlavních plánů - osvobodit člověka z tohoto nedobrovolného otroctví.**

Označil **dvě příčiny strastí lidského života**, které je nutné překonat:

- **strach z bohů** - není jej třeba - bohové žijí mimo tento svět, nemohou tudíž ani odměňovat, ani trestat
- **strach ze smrti** - není jej třeba - „*Když jsme tu my, není tu smrt, a když je tu smrt, nejsme tu my.*“

Jako nejvyšší hodnotu označil dobro a za cíl života označil slast. Slast neboli hédoné, je vyrovnaný stav lidského nitra za nepřítomnosti bolesti těla a duševního neklidu (a bez strachu z bohů a ze smrti). Slast ale není chápána jako rozkoš! Přesto bývá Epikureismus někdy označován za filosofii obžerství a pohlavní nevázanosti. Epikúros ale prohlásil: „*Chléb a voda nám poskytují největší požitek, máme-li hlad.*“ A dále pak: „*Nikoli styk s krásnými chlapci a ženskými, nýbrž střízlivá rozvaha...*“

Epikúrejský filosof by se podle něj měl vyhýbat politickému životu. Epikúros pravil: „Bylo mým velikým štěstím, že jsem se nikdy nevmísil do vřavy života státního a že jsem se nikdy nesnažil zalíbit se davu, protože dav neschvaluje to, co vím a já nevím, co schvaluje dav.“ (Jan.417.)

Epikúrejci také kladli velký důraz na přátelství. Říká se, že zjednati si přátelství je největší ze všech předností, jež nám poskytuje moudrost pro život opravdu blažený. Blaženější je prokázat příteli dobrodiní, než je od něho přijímat; přítel buď ochoten příteli obětovat i vlastní život. „*Milovat je být šťasten a být šťasten je milovat.*“

(wikipedia)

Slastí je pro Epikura tělesné zdraví a především duševní klid (ataraxiá). Epikurejci dělili slasti na přirozené a nepřirozené a přirozené slasti ještě dále na nutné a nenutné. **Člověk, který chce dosáhnout blaženosti, má podle nich usilovat pouze o nutné přirozené slasti. Má dokonce zvolit i bolest, pokud se tak vyhne větším nepříjemnostem v budoucnosti.** (Např. při léčení nemoci.)

Při úvaze o tělesné a duševní slasti dává Epikuros přednost slasti duševní, tj. klidu. Aby ho bylo možno dosáhnout, musí se lidé zbavit strachů, z nichž nejrozšířenější je strach z bohů a strach ze smrti.

Jako lék na tyto strachy poskytl Epikúros lidem takzvaný **tetrafarmakon (čtvrtý lék).** Tento „lék“ tvoří čtyři myšlenky:

- **Bohů není třeba se bát.**
- podle Epikúra obývají takzvané mezi-světy a na náš svět nepůsobí. Tuto svou domněnku podložil Epikúros tím, že stejně jako pro lidi, je i pro bohy nejvyšší slastí a tedy i cílem klid, který by zasahování do chodu života na Zemi rušilo.
- **Smrti není třeba se bát.**
- zde poskytuje Epikúros, dá se říci, logické zdůvodnění – živý člověk se se smrtí nemůže

setkat, je jen záležitostí mrtvých. A jelikož po smrti člověk vůbec nevnímá, protože jeho duše je smrtelná, nemusí nám na ničem, co se bude dít po smrti, záležet.

(Toto pojetí bohů a smrti bylo pravděpodobně hlavním důvodem, pro který byl Epikúrov systém odsuzován v křesťanství.)

- **Šťěstí můžeme snadno získat.**

- štěstí spočívá ve slasti a té může pomoci „správného života“ dosáhnout každý.

- **Utrpení se dá snadno vydržet.**

- Je-li utrpení silné, netrvá dlouho. Je-li dlouhodobé, není zase příliš silné. Tak i tak ho můžeme vydržet.

(zrcadlo.blogspot.com)

Oba smery sú si do istej miery podobné – nie síce cestami a východiskami, ale čo do cieľa, ku ktorému sa prepracovali.

Ohľadom cieľa sú dost' podobné budhizmu...

Čo je len dôkazom toho, že **ak človek naozaj rieši otázku ľudského života a utrpenia – a robí tak bez Boha a mimo Boha – zákonite dospeje k podobným záverom**, nech už sú východiská akékoľvek...

Tlčhuba a zvestovateľ nových bohov...

¹⁸ A niektorí epikurejskí a stoickí filozofi s ním debatovali. Jedni vraveli: "**Čo to chce tento tlčhuba povedať?**" Iní zasa: "**Zdá sa, že zvestuje cudzie božstvá.**" Zvestoval totiž Ježiša a zmŕtvychvstanie. (Act 17:18 SSV)

Obe reakcia sú úplne príznačné:

- EPIKUREJCI – zvesť o Bohu, ktorý zasahuje do ľudských osudov? Čo to ten tlčhuba⁶ tára!
- STOICI – Noví bohovia? To môže byť zaujímavé... ☺

Areopág

„¹⁹ I vzali ho, zaviedli ho na areopág a vraveli: "**Môžeme vedieť, čo je to za nové učenie, ktoré hlásaš?**" ²⁰ Ved' čosi divné nám donášaš do uší. Preto chceme vedieť, čo to má byť." ²¹ Lebo ani jeden Aténčan, ani cudzinec, čo tam bývali, nemali na nič tol'ko času ako rozprávať alebo počúvať niečo nové.

(Act 17:19-21 SSV)“

⁶ gr. *opesmologos*, niekto, kto šikovne narába s neúplnými informáciami a ohuruje tak iných zdaním múdrosti, šarlatán, podvodník,... Dnes by sme povedali: populista... demagóg... atď.

Pavol pozvanie prijíma. Z jeho nasledovnej reči vieme, že sa pokúsi o niečo podobné, ako v synagógach: začať od niečoho spoločného.

Čo mal teda Pavol spoločné so stoikmi a epikurejcami?

Spoločné východisko

- **Aténčania sú zbožní ľudia** – svojim spôsobom, ale predsa!
- **Človek trpí** a jeho život zväčša nie je nič radostné. Treba s tým niečo urobiť!
- **Jedlo, pitie a rozkoše k tomu nevedú.**
- **Šťastie sa nachádza na „vyšších leveloch“** (Pavol ani filozofi v tej dobe, samozrejme, netušili nič o Maslowovi a jeho pyramíde, ale keby tušili, len by si potvrdili svoje teórie)
 - Podstatou je **POKOJ, PRIATEĽSTVO**, skutočná **LÁSKA**
- **PAVOL** s tým všetkým súhlasí a jeho Evanjelium k tomu iba dodáva:
 - **BOH ponúka človekovi lásku a priateľstvo**
 - **BOH ponúka takú úroveň lásky a priateľstva, že výsledkom je večná blaženosť!**
 - **DÔVEROU Bohu a LÁSKOU k Bohu sa zbavujem akéhokoľvek strachu** – a môžem žiť v **POKOJI** viery a **RADOSTI** nádeje!
 - **No a k tomu fakt, že sa to deje UŽ TERAZ** – dôkazom čoho je **Duch Svätý!**

Ale aj hlboké rozdiely...

Napriek tomu sú tu ale aj veci, ktoré ich podstatne rozdeľujú:

- **EPIKUREJCI:**
 - **Boh zasahujúci** do života ľudí a sveta? Blbosť!
 - **Život po smrti?** Blbosť!
- **STOICI:**
 - **Osobný Boh, ktorý cíti**, hovorí, ktorý vytvára vzťah so slobodným človekom bez toho, aby niečo vopred predurčoval – ktorý dokonca sa vie (do istej miery a v istom zmysle, ale predsa) *prispôbiť* človeku a nie je teda len neosobnou nutnosťou? Blbosť!
- **A SPOLOČNE:** Vzkriesenie tela? Návrat duše do hmoty? Ved' **HMOTA JE ZLOM** a **DUŠA** sa z nej musí vyslobodiť – ak teda rovno nezanikne v okamihu smrti! Aký význam by malo vrátiť sa späť do väzenia tela? **BLBOSŤ!**

A tak Pavol začína hovoriť...

- Ústretový úvod: „**Vidím, že ste zbožní ľudia...**“ ☺
- Spoločné východisko: „**Neznámy Boh**“
 - V skutočnosti nápisy v Aténach zneli „Neznámym bohom“, teda v množnom čísle. Ale Pavol využíva nápis v jednotnom čísle – aby mohol zvestovať Boha.
- „**Stvoriteľ sveta**“ – v tom sa s pohanmi v základe Pavol zhoduje. Bohovia, ako príčina sveta (v akomkoľvek ponímaní) sú pomerne spoločný prvok.
- „**Nebýva v chrámoch zhotovených rukou, ani sa mu neslúži ľudskými rukami**“ – *„popiera - ve shodě s populárně filozofickou kritikou kultu u stoiků a epikurejců -jakoukoli možnost Bohem disponovat, jakékoli omezení, spoutání a závislost Boha.“* (MSK)
 - **Je to ozvena krízy starého „Homérovského“ kultu gréckych a rímskych bohov:** *„Antický svět znal velmi dobře dilemma mezi Bohem víry a Bohem filosofů. Mezi mýtickými bohy různých náboženství a mezi filosofickým poznáním o Bohu se vytvářelo během dějin vždy silnější napětí a objevovalo se u filosofů v kritice na mytologii od Xenofonta až po Platona. Platon se pokoušel odstranit klasický homérský mýtus a nahradit jej novým, logosu podobným mýtem. Zaměření logos proti mýtu, jak to vidíme v řeckém duchu ve filosofii a které nakonec muselo přivodit pád bohů, je paralelní k nauce, kterou šířily knihy proroků o moudrosti ve snaze odmytizování božských mocností ve prospěch jediného Boha. Antické náboženství též ztroskotalo na propasti mezi Bohem víry a Bohem filosofů, na totálním rozchodu mezi rozumem a zbožností. Že se nepodařilo obě spojit, ale že rozum a zbožnost se vždy více rozcházely, Bůh víry a Bůh filosofů se dělili, to bylo právě příčinou vnitřního zhroucení antického náboženství. Díváme-li se z hlediska dějin náboženství, paradox antické filosofie spočívá v tom, že v myšlení zbořila mýtus, ale současně se pokusila nábožensky jej znovu legitimovat. Náboženství (však) podávala jen jako věc životního řádu, ne jako věc pravdy. Náboženství nejde cestou logosu, ale zůstává u neskutečného mýtu. Tím jeho zánik byl neodvratný. Jeho odtržení od pravdy z něho udělalo pouhou »institutio vitae«, pouhý životní směr a formu uspořádání života. Proti této situaci popsal Tertullian v jedné velkolepé odvážné řeči výstižně křesťanskou pozici: » Kristus nazval sebe pravdou, ne zvykem «“* (Jozef Ratzinger, Úvod do kresťanstva)
- „**aby hľadali Boha, ak by ho dajako nahmatali a našli, hoci od nikoho z nás nie je d'aleko. Lebo v ňom žijeme, hýbeme sa a sme,** ako to aj niektorí z vašich básnikov povedali: “*Veď aj jeho pokolenie sme.*”“ – to je stále Aténčanom dosť blízke...

- „Lukáš začíná Ježíšův rodokmen (Lk 3,23-38) - na rozdíl od Mt 1,1-17 - Adamem, aby tak zdůraznil Ježíšovo spojení s celým lidstvem. Stvoření zakládá sounáležitost všech lidí. Společně jsou vázáni Božím řádem času a prostoru (14,17). To vše naznačuje blízkost člověka vůči Bohu stvořiteli. **Proto by lidé měli Boha hledat.** „Hledat Boha“ znamená podle bible spolehnout se celou existencí na Boha působícího v dějinách (Dt 4,29; Am 5,6; Ž 14,2; 24,6; 27,8; Iz 45,19; 55,6) a podle stoické filozofie poznávat boha. Podle Lukáše souvisí jedno s druhým. **Zdůrazňují to obě slovesa: „dopátrat se“ a „hledat“.** S veškerou vážností se připouští možnost přirozeného poznání a vnímání Boha. Odůvodněna je základní blízkostí Boha vůči člověku, kterého stvořil.“ (MSK)
- „Boh nie je zo striebra, ani zlata...“
 - „Třetí krok (vv. 28-29) proto pojednává o příbuzenství člověka vůči Bohu. Navazuje se na stoicko-helénistické myšlení, včetně odmítání úcty projevované obrazům, i když odmítnutí úcty obrazům vychází zcela ze Starého zákona. Skutečnost, že je člověk stvořen k Božímu obrazu, zakazuje pohanskou modloslužbu. To, co vytvořil člověk, nesmí nikdy zaujmout místo, které přísluší pouze Bohu. Něco takového by narušovalo velikost Stvořitele i blízkost člověka vůči Stvořiteli.“ (MSK)
- „Ale Boh prehliadol časy nevedomosti a teraz zvestuje ľud'om, aby všetci a všade robili pokánie, lebo určil deň, keď bude spravodlivo súdiť zemekruh skrze muža, ktorého na to ustanovil a všetkým osvedčil tým, že ho **vzkriesil z mŕtvych.**“ – a tu sa Pavlova reč končí...
 - PRE PAVLA: „Poselství o vzkříšení tvoří vrchol a závěr zvěsti. Toto poselství je základem všech křesťanských slov i činů.“ (MSK)
 - PRE ATÉNČANOV:
 - **Platón:** „Duša človeka je nesmrteľná a jestvovala istý čas ešte pred zrodením smrteľného tela v nadpozemskom svete ideí. Tam ich nazerala, potom „upadla do zrodenia“ a na všetko zabudla. Človek následne pri učení nezískava nové informácie, ale sa iba rozpomätáva na idey, teda na to, čo kedysi rozumom nazeral v spomínanom svete ideí (gr. anamnésis – „spomínať si“). Cesta rozpomätávania je cestou rozumu oslobodeného od klamlivých, zmyslových vnemov. Jedná sa o povznesenie k čistému myslieniu“ (wikipedia)
 - **Stoici:** „Súčast'ou múdrosti človeka je zbavenie sa vášní a rozumná vyrovnanosť, pričom múdry človek vie aj sám ukončiť svoj život pre oslobodenie duše z telesného väzenia (napr. známou je samovražda Senecu).“ (wikipedia)

- **Epikurejci:** „Epikuros učil, že sa treba vyhýbať bolesti, pričom nemusíme mať strach ani zo smrti, pretože (v kontexte atomizmu) sa atómy duše pri smrti rozletia do okolia a človek prestáva jestvovať.“ (wikipedia)
- **Z tohto pohľadu:**
 - **Stoikom** pripadala idea „zmŕtvychvstania“ ako analógia návratu duše do väzenia tela, nový pád, tragédia.
 - **Epikurejcom** zase pripadala táto predstava absurdná, pretože:
 - Utrpeniu sa treba vyhnúť (kríž je teda hlúposť a bláznovstvo)
 - a smrťou duša zaniká – ako by sa teda mohla ešte vrátiť do tela?

Skromné ovocie, ale predsa...

No niektorí muži sa pripojili k nemu a uverili. Medzi nimi aj Dionýz Areopagita, žena menom Damaris a iní s nimi.

(Act 17:34 SSV)

„Obrácení Dionysia, jedného z vůdců athénské aristokracie, připomíná zřejmě historickou událost, ve Skutcích apoštolů však má ... signalizovat, že křesťanská víra nachází stoupence v nejvyšších kruzích.“ (MSK)

Dôsledky, ktoré z „kauzy Agora“ vyvodil Pavol

Pokus o „filozofickú evanjelizáciu“

Je zaujímavé, že v súvislosti s Aténami nepočujeme ani slovo o prejavoch Ducha, či o nejakých znameniach.

Pavol akoby skúšal novú formu evanjelizácie: pomocou filozofickej argumentácie.

Po neúspechu, ktorý v Aténach zažil, Pavol spätne hodnotí tento svoj pokus a vyvodzuje dôsledky, o ktorých potom aj vo svojich listoch píše:

Nechcem poznať nič, iba Krista ukrižovaného...

Vieme, že hneď z Atén išiel Pavol do Korintu (Sk 18,1). Práve v liste Korint'anom Pavol reflektuje svoju aténsku skúsenosť:

²¹ Lebo keď svet v Božej múdrosti nepoznal svojou múdrosťou Boha, zapáčilo sa Bohu spasit' veriacich bláznovstvom ohlasovania. ²² Lebo aj Židia žiadajú znamenía a Gréci hľadajú múdrosť, ²³ my však ohlasujeme ukrižovaného Krista, pre Židov pohoršenie, pre pohanov bláznovstvo, ²⁴ ale pre povolaných, tak Židov ako Grékov, Krista - Božiu moc a Božiu múdrosť. ²⁵ Lebo čo je u Boha bláznivé, je múdrejšie ako ľudia, a čo je u Boha slabé, je silnejšie ako ľudia.

(1Co 1:21-25 SSV)

Ani ja, keď som prišiel k vám, bratia, neprišiel som vám zvestovať Božie tajomstvo vysokou rečou alebo múdrosťou. ² Rozhodol som sa, že nechcem medzi vami vedieť nič iné, iba Ježiša Krista, a to ukrižovaného. ³ A bol som u vás slabý, bojazlivý a veľmi prestrašený. ⁴ Moja reč a moje ohlasovanie nespočívajú v presvedčivých a múdrych slovách, ale v prejavoch Ducha a moci, ⁵ aby sa vaša viera nezakladala na ľudskej múdrosti, ale na Božej moci.

(1Co 2:1-5 SSV)

Prestrašený Pavol...

- Po debakli v Aténach Pavol prichádza do Korintu... vystrašený, pretože Korint – to je kolíska všetkých pohanských nerestí (aj podľa mienky pohanských súčasníkov)...
- A tam sa Pavol znova vracia k základom svojho ohlasovania... aby si zase overil, že „sila sa dokonale prejavuje v slabosti“ (2 Kor 12,9)

Gréci hľadajú múdrosť...

- Filozofia je „pohybom zdola“: človek hľadá Boha, pátra po ňom.
 - Platón, Aristoteles a iní sú dôkazom toho, ako blízko sa človek môže smerom k Bohu dopátrať.
 - Stoický dôraz na morálku – a do istej miery aj epikurejská vízia – ukazujú, ako blízko sa aj v tejto oblasti môže človek dostať.
- Ale stále je to LEN FILOZOFIA – uvažovanie, dumanie, ale nie SKÚSENOSŤ!
- Nehovoriac o tom, že sú veci, ktoré sám človek neodhalí – a zjaviť ich môže len a jedine Boh sám od seba!

K takýmto veciam patrí LÁSKA Boha k ľuďom!

- Tak, ako keď chlapec stretne dievča, môže o nej uvažovaním uhádnuť mnoho, ale len z jej správania – čiže sebazjavenia – môže spoznať, že ho naozaj miluje,...
- ... tak aj Božia láska je poznateľná iba z kríža Ježiša Krista.

Pre Grékov je ale nepochopiteľná, pretože ich vlastné uvažovanie ich priviedlo k „bohu na obraz človeka“ – nemennému, neľudskému, bezcitnému, strašlivému vo svojej temnej dokonalosti loga...

Židia hľadajú znamenie

- Aj to je vlastne obdoba gréckej filozofie,...
- ... akurát namiesto sylogizmov tu figurujú znamenia (mimochodom, veľkoryso ignorované... ☺)

Ale stále je to o tom istom:

- Sám Boh sa daruje v akte krajnej lásky na kríži a vylieva sa v Dare Ducha Svätého,...
- ... ale ľudia akoby mu kývali: „Hej, hej, spomal', neruš naše kruhy!“ – načo sa odvrátia späť k svojim filozofickým a rabínskym teóriám...

My ohlasujeme KRISTA UKRIŽOVANÉHO!

- KREŠŤANSTVO je o ŽIVOM BOHU – osobe, reálnej a v Kristovi a znameniach až hmatateľnej,...
- ... ktorý sa ZJAVUJE a ZJAVUJE SVOJU LÁSKU...
- ... a POZÝVA ČLOVEKA k novému životu v spoločenstve so sebou!
- Na rozdiel od filozofie, je to POHYB ZHORA!

Pavol neohlasuje filozofický svetonázor. Dokonca ani etiku. Ani rabínske názory a teórie. OHLASUJE OSOBU KRISTA MILUJÚCEHO A TEDA UKRIŽOVANÉHO!

Spomínate si na vojaka – žalárnika vo Filipách?

- Bol to vojak, ktorý zrejme nebol zakotvený v žiadnom filozofickom systéme, v žiadnej rabínskej teológii, a ani sa nemal kam pridať – okrem osoby Krista, v ktorého práve uveril a ktorému v krste prisahal svoju vernosť.
- **ŽIDIA** už svoj systém mali – a tak, namiesto nasledovania Krista – skúmajú, ako by sa dal Kristus zakomponovať do ich systému. Topia sa v „teologických“ hádkach a nakoniec odmietajú Krista ako pohoršenie, pretože nezapadá do ich myšlienkového systému.
- **GRÉCI** majú podobne filozofické systémy. Namiesto nasledovania Krista diskutujú a filozofujú, Kristus je pre nich len pojem, nie živé osoba. Nakoniec ho odmietajú, lebo v kontexte ich filozofických konštrukcií je Ježiš a kríž bláznovstvom...
 - apropos, presne toto je diagnóza aj dnešných „ateistov“ a tzv. „humanistov“ a pod.
- **ALE DNES tento problém dolieha aj na KREŠŤANOV:**
 - Je ľahké prijať kresťanstvo ako systém a náboženstvo
 - nahradiť vieru svetonázorom
 - nasledovanie Krista teológiou a uvažovaním
 - počúvanie a skúsenosť Ducha „nábožnými cvičeniami“, ktoré „praktizujeme“
 - a pod.

Pavol v Korinte je ako stroskotanec, ktorý odhodil v mori všetko a nakoniec sa polonahý zachránil na morskom piesku.

Dáva si otázku o tom, čo je podstatné – odhadzuje všetko druhoradé – a koncentruje sa na to najkľúčovejšie: BOH KRISTUS UKRIŽOVANÝ!

Úplné evanjelium

*„Vieme, bratia, Bohom milovaní, o vašom vyvolení, lebo naše evanjelium neprišlo k vám iba v **slovách**, ale aj v **moci** a v Duchu Svätom a v celej plnosti; veď viete, **akí sme boli** medzi vami kvôli vám.“*

(1 Sol 1,4n)

Tento text vyjadruje niečo, čo by sme mohli nazvať „úplným evanjeliom“:

- **SLOVO**, ktorým je zvestovaný Kristus ukrižovaný

- **SVEDOK**, na ktorom môžeme vidieť, ako vyzerá život s Kristom a ktorý môže potvrdiť svoje slová osobným svedectvom
- **ZNAMENIA**, ktorými aj Boh zo svojej strany potvrdzuje ohlasované slovo

V Aténach Pavol ohlasoval IBA SLOVO – a aj to viac „v múdrosti slova“, ako by povedal. To, čo odovzdával, boli slová o Kristovi, ale nie úplné evanjelium Ježiša Krista, živé a skutočné.

- **Preto bolo jasné že neuspel...**
- **... úplne rovnako, ako fatálne zlyhávame vo svojej evanjelizačnej a katechetickej snahe dnes** a to vždy a všade tam, kde namiesto Evanjelia chceme iným odovzdať iba „slová o Kristovi“ – hoci aj zabalená v tom najdokonalejšom katechetickom a pedagogickom kabáte...
 - **Najlepšie to možno vidieť na úplne odosobnených diskusných fórach** na internete – tipujem, že ešte nikdy nikto nezmenil svoj životný postoj len preto, že si prečítal nejaké slová a vety v danej diskusii, sterilne oddelené od osoby toho, kto ich písal a od skúsenosti Boha v znameniach Jeho života a moci...

Pre dokonalých hovoríme aj múdrosť...

²⁶ Len sa pozrite na svoje povolanie, bratia, že tu niet veľa múdrych podľa tela ani veľa mocných, ani veľa urodzených; ²⁷ ale čo je svetu bláznivé, to si vyvolil Boh, aby zahanbil múdrych, a čo je svetu slabé, vyvolil si Boh, aby zahanbil silných; ²⁸ čo je svetu neurodzené a čím pohŕda, to si vyvolil Boh, ba aj to, čoho niet, aby zmaril to, čo je, ²⁹ aby sa pred Bohom nik nevystatoval.

(1Co 1:26-29 SSV)

Je teda kresťanstvo nakoniec iracionálne? Pre jednoduchých hlupáčikov bez vzdelania?

- V prípade mytológií to tak skutočne bolo, ako sme už hovorili – a sami antickí ľudia si to jasne uvedomovali.
- Je to aj prípad kresťanstva?

Pavol si zrejme túto otázku uvedomuje, preto dodáva:

⁶ Medzi dokonalými hovoríme aj múdrosť - no nie múdrosť tohoto veku ani múdrosť kniežat tohoto veku, ktoré spejú k záhube, ⁷ ale hovoríme tajomnú Božiu múdrosť, ktorá bola skrytá a ktorú Boh pred vekmi určil nám na slávu. ⁸ Nik z kniežat tohoto veku ju nepoznal. Ved' keby ju boli poznali, nikdy by neboli ukrižovali Pána slávy. ⁹ Ale, ako je napísané: "Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, ani do ľudského srdca nevystúpilo, čo Boh pripravil tým, ktorí ho

milujú." ¹⁰ *Ale nám to Boh zjavil skrze Ducha, lebo Duch skúma všetko, aj Božie hlbiny. ¹¹ Ved' kto z ľudí vie, čo je v človeku, ak nie duch človeka, ktorý je v ňom? Tak ani čo je v Bohu, nepozná nik, iba Boží Duch. ¹² A my sme nedostali ducha sveta, ale Ducha, ktorý je z Boha, aby sme vedeli, čo nám Boh daroval. ¹³ A o tom hovoríme nie slovami naučenými od ľudskej múdrosti, ale slovami, ktoré nás naučil Duch; duchovné veci duchovne vysvetľujeme. ¹⁴*

Živočíšny človek neprijíma veci Božieho Ducha; sú mu bláznovstvom a nemôže ich pochopiť, lebo ich treba duchovne posudzovať. ¹⁵ No duchovný posudzuje všetko a jeho nik nemôže posúdiť. ¹⁶ Ved' kto poznal Pánovo zmýšľanie, aby ho poučal? My však máme Kristovo zmýšľanie.

(1Co 2:6-16 SSV)

- Pod „duchovným“ Pavol myslí nového človeka, obráteného, znovuzrodeného, naplneného Duchom Svätým.
- **PAVOL TEDA HOVORÍ:**
 - **JESTVUJE MÚDROSTĚ** – ale tá je založená na fakte Krista a Ducha Svätého, na novej, Bohom zjavenej a Bohom darovanej realite!
 - Je to podobne ako u Noeho: Pre neho, ktorý mal čerstvé informácie o potope od Boha, je stavanie korábu nanajvyšš múdre. Pre jeho okolie, ktoré Boha nestretlo, nepočulo a s potopou neráta a nevie o nej, je to bláznovstvo.
 - Ak by ich chcel Noe presvedčiť, nestačili by mu na to žiadne argumenty – len keby najprv jeho krajanovia sami zažili a spoznali to, čo on, mohli by mu porozumieť, pochopiť ho a prijať ho... (čo sa počas potopy nepochybne aj stalo, ale už neskoro...)
 - **NAJPRV ALE musí človek UVERIŤ jednoduchej zvesti o Kristovi** – jednoduchej a úplnej!
 - **Bez nej nie je schopný** Božiu múdrosť a zámery prijať, ani pochopiť,...
 - ... ako bolo vidieť aj v Aténach.